

*Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2026. № 1. ISSN 2307-2105*

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.1.22>

УДК 330.34:332.1

М. О. Кизим,

*д. е. н., професор, член-кореспондент НАН України,
головний науковий співробітник сектора енергетичної безпеки та
енергозбереження відділу промислової політики та енергетичної безпеки,
Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України,
м. Харків*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8948-2656>

О. В. Козирєва,

*д. е. н., професор, професор кафедри маркетингу, менеджменту
та підприємства, Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-2014-4584>

Н. В. Трушкіна,

*к. е. н., старший дослідник, старший науковий співробітник сектора
промислової політики та інноваційного розвитку відділу
промислової політики та енергетичної безпеки, Науково-дослідний центр
індустріальних проблем розвитку НАН України, м. Харків*

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6741-7738>

**МІЖНАРОДНІ ІНСТРУМЕНТИ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ
КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ЇХ АДАПТАЦІЯ
ДЛЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ**

*M. Kyzym,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Corresponding Member of NAS of Ukraine,
Research Center for Industrial Problems of Development of NAS of Ukraine*

*O. Kozyrieva,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Kharkiv National University named after V. N. Karazina*

*N. Trushkina,
PhD in Economics, Senior Research Fellow, Research Center for Industrial
Problems of Development of the NAS of Ukraine*

INTERNATIONAL INSTRUMENTS FOR POST-WAR CRITICAL INFRASTRUCTURE RECONSTRUCTION AND THEIR ADAPTATION IN THE REGIONS OF UKRAINE

Статтю присвячено обґрунтуванню підходів до адаптації міжнародних інструментів повоєнної відбудови критичної інфраструктури з урахуванням регіональної специфіки розвитку України. Метою дослідження є формування моделі адаптації міжнародного досвіду реконструкції та модернізації критичної інфраструктури у регіональному вимірі. Методологічну основу становлять системний і порівняльний аналіз, узагальнення міжнародних практик, типологізація регіонів та інституційно-інструментальний підхід. Запропоновано концептуальну модель, що поєднує діагностику регіонального контексту, вибір траєкторії відбудови, адаптацію міжнародних інструментів і оцінювання регіональних ефектів. Обґрунтовано типологію регіонів за моделями відбудови критичної інфраструктури та розроблено матрицю адаптації міжнародних інструментів, яка забезпечує диференційований вибір управлінських, фінансових та інституційних рішень. Практичне значення результатів полягає у можливості їх використання в процесі формування регіональних

стратегій повоєнного відновлення та підвищення стійкості економічного розвитку.

The article is devoted to the study of possibilities for adapting international instruments of post-war reconstruction of critical infrastructure, taking into account the regional differentiation of the socio-economic development of Ukraine. The relevance of the research is determined by large-scale infrastructure losses, disruption of the functional integrity of the economic space, increasing spatial disparities, and the need to move from unified approaches to regionally oriented recovery models. The purpose of the study is to substantiate an author's model for adapting international experience in the reconstruction and modernization of critical infrastructure in the regional dimension and to develop an instrumental framework for its practical application. The methodological basis of the research includes systemic and structural-functional analysis, comparative generalization of international post-war recovery practices, regional typology, as well as an institutional and instrumental approach. The article proposes a conceptual model that provides for the consistent implementation of stages such as diagnosis of the regional context, selection of a reconstruction trajectory, adaptation of international instruments, and assessment of regional effects in the short-, medium-, and long-term perspective. A typology of Ukrainian regions according to models of adaptation of critical infrastructure reconstruction instruments is substantiated, including regions of deep reconstruction, structural reorientation, and infrastructure stabilization. In order to ensure the practical implementation of the model, a matrix for adapting international instruments is developed, which combines the type of region, reconstruction priorities, and relevant financial, institutional, and governance solutions. The practical significance of the obtained results lies in the possibility of their use in the formation of regional post-war recovery strategies, programs for the modernization of critical infrastructure, and the enhancement of the resilience of regional economic development.

Ключові слова: критична інфраструктура, регіон, регіональна економіка, регіональна політика, просторовий розвиток, міжнародні інструменти, адаптація міжнародного досвіду, регіональна диференціація, економічна стійкість, резильєнтність. повоєнна відбудова.

Keywords: critical infrastructure, region, regional economy, regional policy, spatial development, international instruments, adaptation of international experience, regional differentiation, resilience, post-war reconstruction.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Повномасштабні руйнування, спричинені війною, актуалізували для України проблему повоєнної відбудови не лише як завдання фізичного відновлення зруйнованих об'єктів, а як комплексну проблему відновлення регіональних економічних систем, їх функціональної зв'язності, інвестиційної привабливості та соціально-економічної стійкості. Наслідки воєнних дій проявляються територіально нерівномірно, формуючи істотну асиметрію стартових умов відновлення регіонів, що ускладнює застосування уніфікованих підходів до повоєнної реконструкції та потребує регіонально диференційованих управлінських рішень.

Ключовим обмежувальним чинником відновлення регіонального розвитку виступає порушення функціонування критичної інфраструктури, яка забезпечує базові умови життєдіяльності населення, економічну активність суб'єктів господарювання та інтеграцію територій у національний економічний простір. Руйнування або деградація енергетичних, транспортних, комунальних, логістичних і цифрових інфраструктурних систем призводить не лише до прямих економічних втрат, а й до довгострокових структурних ефектів, зокрема зниження продуктивності регіональних економік, посилення депопуляційних процесів, руйнування локальних ланцюгів створення доданої вартості та зростання міжрегіональних диспропорцій.

За оцінками міжнародних фінансових інституцій, у постконфліктних країнах інфраструктурні втрати формують від 30 до 40% загальних потреб повоєнної відбудови, при цьому саме деградація транспортної та енергетичної інфраструктури найчастіше виступає ключовим стримувальним чинником повернення економічної активності на регіональному рівні [1]. Для України це означає, що відновлення регіональних економік без системної реконструкції критичної інфраструктури є обмеженим за потенціалом і не забезпечує стійких довгострокових ефектів.

Водночас результати емпіричних досліджень свідчать, що регіони, в яких відновлення базової інфраструктури здійснюється комплексно та інтегрується у стратегії регіонального розвитку, демонструють на 20–30% вищі темпи економічного пожвавлення порівняно з територіями, де реконструкція має фрагментарний характер і зосереджується на окремих об'єктах без урахування міжсекторальних і міжтериторіальних зв'язків [2]. Це підтверджує, що критична інфраструктура виконує не лише відновлювальну, а й мультиплікативну функцію в процесах регіонального економічного зростання.

Особливість сучасного етапу повоєнної відбудови полягає в тому, що критична інфраструктура дедалі частіше розглядається не лише як об'єкт реконструкції, а як інструмент регіональної економічної політики, здатний впливати на просторову структуру розвитку, мобільність ресурсів, формування нових центрів економічної активності та зниження територіальної вразливості. У цьому контексті інфраструктурні рішення визначають траєкторії довгострокового розвитку регіонів, їх інтеграцію у внутрішні та зовнішні економічні зв'язки, а також здатність протидіяти повторним безпековим і економічним шокам.

Міжнародний досвід постконфліктного відновлення засвідчує, що відсутність системного підходу до розвитку критичної інфраструктури на регіональному рівні може призводити до фрагментації економічного простору, закріплення депресивних зон і поглиблення соціально-економічної

поляризації навіть за наявності значних фінансових ресурсів [3]. Натомість успішні приклади повоєнної реконструкції демонструють, що адаптація інфраструктурних інструментів до регіональної специфіки – з урахуванням типу територій, функціонального профілю економіки та інституційної спроможності місцевої влади – дозволяє поєднати відбудову з процесами структурної модернізації та відновлення регіональної конкурентоспроможності [4].

Для України зазначена проблема має принципове значення, оскільки регіональний вимір повоєнної відбудови поєднується з різною інтенсивністю руйнувань, неоднаковими безпековими ризиками та відмінностями у довоєнній економічній спеціалізації територій. За таких умов механічне перенесення міжнародних практик або орієнтація виключно на загальнонаціональні програми відновлення не забезпечують належного ефекту на рівні регіонів і громад. Це актуалізує потребу в науково обґрунтованому відборі та адаптації інструментів повоєнної відбудови критичної інфраструктури, здатних підтримати відновлення регіональних економічних систем і водночас сприяти зменшенню просторових дисбалансів розвитку.

Попри зростання кількості наукових досліджень, присвячених проблематиці повоєнної відбудови, у вітчизняному науковому дискурсі зберігається недостатня увага до зв'язку між відновленням критичної інфраструктури та регіональним розвитком. Переважна частина публікацій зосереджена на макроекономічних оцінках, фінансових потребах або загальних моделях реконструкції, тоді як питання регіональної диференціації інфраструктурних рішень, їх впливу на економічну стійкість територій і можливостей адаптації міжнародного досвіду до умов регіонального розвитку України залишаються фрагментарно висвітленими.

Таким чином, наукова проблема полягає в необхідності формування комплексного підходу до аналізу міжнародного досвіду повоєнної відбудови крізь призму регіонального розвитку та критичної інфраструктури як

ключового чинника економічної стійкості територій. Її розв'язання безпосередньо пов'язане з важливими практичними завданнями повоєнної трансформації України, зокрема обґрунтуванням регіонально диференційованих стратегій відновлення, підвищенням результативності інфраструктурних інвестицій, посиленням інституційної спроможності органів регіонального та місцевого управління, а також забезпеченням узгодженості відбудовних заходів із цілями довгострокового соціально-економічного розвитку регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науковій літературі проблематика повоєнної відбудови все частіше розглядається як багаторівневий процес, що виходить за межі фізичної реконструкції й охоплює інституційну перебудову, відновлення керованості економічної політики та формування нових траєкторій розвитку територій. Зокрема, Б. Айхенгрін (B. Eichengreen) [5] акцентує, що результативність післявоєнного відновлення визначається не лише масштабом зовнішньої допомоги, а здатністю держави інтегрувати ресурси у скоординовану модель реформ та інституційної узгодженості. Близьку логіку у площині управління економічними процесами та ризиків фрагментації політик розвиває П. Бернем (P. Burnham) [6], підкреслюючи роль керованості фінансових потоків, підзвітності та контролю результатів у постконфліктних умовах.

Історико-економічний вимір повоєнної реконструкції детально представлено у працях Г. Гольма (H. Holm) [7], який аналізує План Маршалла як комплексний інструмент, що поєднував фінансування з інституційним «переформатуванням» економік-реципієнтів. У розвитку цієї традиції низка авторів (зокрема М. Бест (M. Best) [8]) пов'язує успішність відбудови з модернізацією виробничої бази та відновленням конкурентних переваг, де інфраструктура виступає умовою запуску зайнятості, експорту й технологічного оновлення.

Окремий блок досліджень фокусується на механізмах «відновлення ринків» і засобів до існування, що безпосередньо має регіональний вимір

(локальні ланцюги постачання, доступність логістики, комунальні послуги, відновлення місцевого підприємництва). Так, Р. Маллетт (R. Mallett) і Е. Пейн (A. Pain) [9] розглядають повоєнне відновлення через здатність держави створити умови для функціонування ринків і зниження транзакційних витрат, а інфраструктуру трактують як інституційний «каркас» інтеграції економічних агентів. Водночас П. Кольєр (P. Collier) [10] наголошує, що слабкість інститутів і стимулів у постконфліктних країнах може консервувати «пастки бідності» та підвищувати ризики повторної ескалації, що напряду впливає на відтворення міжрегіональних диспропорцій.

У доповідях Світового банку та UNDP постконфліктна відбудова подається як поєднання інфраструктурних інвестицій, підсилення інституційної спроможності та соціальної згуртованості, а також управління ризиками крихкості [11; 12]. Аналітичні матеріали Overseas Development Institute (ODI) підкреслюють практичну потребу узгодження інфраструктурних рішень із фінансовими інструментами та координаційними механізмами між державою, донорами й приватним сектором [13]. Це задає важливий теоретико-прикладний висновок: інфраструктура є не лише об'єктом відбудови, а важелем управління регіональними ефектами (швидкість повернення економічної активності, просторовий перерозподіл ресурсів, формування нових вузлів розвитку).

У вітчизняному дискурсі останніх років посилюється напрям, який орієнтовано на стратегування повоєнної відбудови та критичне переосмислення міжнародних уроків з урахуванням українського контексту. Зокрема, В. Небрат [14] застерігає від механічного перенесення моделей після Другої світової війни, підкреслюючи значущість інфраструктури як бази реіндустріалізації та відновлення реального сектору. На емпіричному та інструментальному рівні важливим є розвиток тематики фінансового забезпечення критичної інфраструктури. Так, у роботі [15] узагальнено міжнародні практики фінансування та підкреслено необхідність

упровадження грантових механізмів, державно-приватного партнерства, донорської допомоги та пошуку власних ресурсів для відбудови інфраструктури.

Паралельно формується доказова база, що підсилює актуальність регіонально орієнтованих підходів. Згідно з RDNA4, сукупна потреба України у відновленні та реконструкції оцінюється у 524 млрд дол., а серед найбільших секторів за потребами названо, зокрема, енергетику, транспорт, житлова інфраструктура [16]. Окремо фіксується, що масштаб руйнувань енергетичної інфраструктури суттєво зростає, що посилює значення рішень із пріоритезації та просторової координації відбудовних проєктів [13]. Водночас на рівні інституційної підтримки відбудови та інфраструктурних інвестицій посилюється взаємодія України з OECD у сфері публічних інвестицій та відновлення, що є релевантним для розбудови регіональних портфелів проєктів і підвищення якості відбору [17].

Узагальнення наукових підходів дає підстави стверджувати, що сучасний дискурс повоєнної відбудови еволюціонує від опису «відновлення зруйнованого» до розуміння відбудови як керованої трансформації, де критична інфраструктура водночас забезпечує базові послуги, просторову інтеграцію територій і створює умови для регіонального економічного пожвавлення. Попри наявність значного масиву праць щодо моделей відновлення, недостатньо опрацьованими залишаються питання адаптації міжнародних інфраструктурних інструментів до різних типів регіонів України (за інтенсивністю руйнувань, безпековими ризиками та структурою економіки), а також методичні підходи до оцінювання регіональних ефектів інфраструктурних інвестицій у повоєнний період.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування моделі адаптації міжнародних інструментів повоєнної відбудови критичної інфраструктури у регіональному вимірі та визначення можливостей їх практичного застосування для відновлення й розвитку економічних систем України з урахуванням територіальної асиметрії

руйнувань, безпекових ризиків і відмінностей у довоєнній економічній спеціалізації регіонів.

Методологічною основою дослідження є поєднання системного, порівняльного та регіонального підходів, що дозволяє розглядати повоєнну відбудову як багатовимірний процес, у межах якого взаємодіють інфраструктурні, економічні, інституційні та просторові чинники розвитку. У процесі дослідження застосовано такі методи наукового пізнання, як аналіз і синтез, порівняльний аналіз, інституційний підхід, економіко-статистичний аналіз, структурно-логічне узагальнення. Застосування зазначеного методологічного інструментарію забезпечило наукову обґрунтованість результатів дослідження та дозволило сформуванню аналітичної основи для подальшого обґрунтування рекомендацій щодо використання міжнародного досвіду повоєнної відбудови критичної інфраструктури в системі регіонального розвитку України.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних постконфліктних економіках повоєнна відбудова критичної інфраструктури дедалі частіше розглядається не як технічний етап реконструкції, а як ключовий механізм формування нової просторово-економічної конфігурації регіонів. Міжнародний досвід переконливо свідчить, що саме через інфраструктурні рішення задаються траєкторії регіонального розвитку, визначається швидкість економічного пожвавлення та формується здатність територій до довгострокової стійкості [1; 2].

У ранніх моделях повоєнної реконструкції (після Другої світової війни) інфраструктура розглядалася передусім як умова відновлення виробничого потенціалу, зайнятості та базових ринкових механізмів. У подальшому, з накопиченням досвіду відновлення країн Балкан, Близького Сходу та Азії, акценти змістилися у бік інституційної якості управління інфраструктурними інвестиціями та їх просторової узгодженості [3].

Сучасні підходи виходять із того, що інфраструктура є мультифункціональним активом, який одночасно виконує економічну,

соціальну та безпекову функції. Саме тому міжнародні організації (Світовий банк, OECD, UNDP) дедалі частіше наголошують на необхідності інтеграції інфраструктурної відбудови у регіональні стратегії розвитку, а не її реалізації у вигляді ізольованих проєктів [4; 5].

Поглиблений аналіз міжнародного досвіду дозволяє виділити чотири узагальнені моделі повоєнної відбудови, які різняться не лише джерелами фінансування, а й характером регіональних ефектів (*табл. 1*).

Таблиця 1. Моделі повоєнної відбудови критичної інфраструктури: інституційні характеристики та регіональні ефекти

Модель	Інституційна логіка	Домінуючі інструменти	Роль регіонального рівня	Типові регіональні наслідки
Централізована відбудова	Державний контроль і пріоритезація	Держбюджет, національні програми	Пасивна	Вирівнювання мінімальних стандартів, слабка адаптація
Донорсько-проєктна	Зовнішня допомога та проєктний підхід	Гранти, цільові програми	Обмежена	Швидке відновлення окремих об'єктів, фрагментація
Децентралізована	Передача повноважень регіонам	Регіональні бюджети, ДПП	Активна	Краще врахування локальних потреб
Інтегрована трансформаційна	Стратегічна узгодженість	Стратегії, фінанси, інститути	Ключова	Стійке регіональне зростання

Джерело: узагальнено та складено автором на основі [1; 3; 10; 15; 18].

Дані *табл. 1* засвідчують, що інтегровані трансформаційні моделі забезпечують найбільший довгостроковий ефект для регіонального розвитку, оскільки поєднують інфраструктурні інвестиції з інституційними реформами та стратегічним плануванням. На відміну від донорсько-проєктних підходів, які часто призводять до просторової фрагментації, інтегровані моделі формують мультиплікативні ефекти для зайнятості, інвестицій і підприємницької активності регіонів [19].

Міжнародний досвід демонструє, що пріоритети відбудови критичної інфраструктури змінюються залежно від економічної ролі регіону, рівня урбанізації та довоєнної спеціалізації. Узагальнення відповідних практик подано в *табл. 2*, яка демонструє, що інфраструктурні сектори мають різний часовий горизонт впливу на регіональний розвиток. Якщо транспортна та енергетична інфраструктура формують умови для відновлення виробничої бази, то цифрова інфраструктура створює передумови для структурної модернізації регіональних економік і появи нових форм зайнятості [8].

Таблиця 2. Секторальні пріоритети повоєнної відбудови критичної інфраструктури та регіональні ефекти

Сектор	Основні цілі відбудови	Регіональні економічні ефекти
Енергетика	Безперервне постачання, децентралізація	Відновлення промисловості, інвестицій
Транспорт	Зв'язність і логістика	Інтеграція регіональних ринків
ЖКГ	Якість життя населення	Зниження депопуляції
Цифрова інфраструктура	Доступ до послуг	Зростання підприємництва

Джерело: складено авторами на основі опрацювання [2; 4; 20].

З урахуванням міжнародних підходів до післяконфліктного відновлення доцільним є застосування регіонально-типологічної логіки планування відбудови: набір рішень і інструментів має визначатися не «універсально», а відповідно до поєднання глибини руйнувань, безпекових обмежень, функціонального профілю економіки та спроможності інституцій на місцях.

У межах такого підходу пропонується типологія регіонів за моделями адаптації інструментів відбудови критичної інфраструктури, що охоплює три групи:

(1) регіони глибокої реконструкції, де пріоритетом є відновлення базової працездатності мереж і життєзабезпечення;

(2) регіони структурної переорієнтації, для яких відбудова критичної інфраструктури має поєднуватися зі зміною економічної спеціалізації та формуванням нових ланцюгів створення вартості;

(3) регіони інфраструктурної стабілізації, де ключовим завданням є підвищення надійності, резервування та стійкості систем із фокусом на модернізаційні рішення.

Запропонована типологія формує основу для диференційованого добору інструментів – від оперативного відновлення критичних мереж до довгострокових інвестицій у технологічне оновлення та інновації.

Поглиблений аналіз інструментів відбудови подано в *табл. 3*.

Таблиця 3. Інструменти повоєнної відбудови критичної інфраструктури: переваги, обмеження та регіональний потенціал

Інструмент	Переваги	Обмеження	Потенціал для регіонів
ДПП	Мобілізація приватних інвестицій	Інституційні ризики	Високий
Цільові фонди	Фокус на пріоритетах	Обмежені ресурси	Середній
Облігації	Довгі ресурси	Ризик боргу	Перспективний
Проектне управління	Координація	Кадрові дефіцити	Ключовий

Джерело: складено авторами на основі узагальнення [3; 5; 15; 18].

Як показано в *табл. 3*, найбільш ефективними для України є інструменти, що поєднують фінансову мобілізацію з управлінською спроможністю, оскільки саме вони дозволяють врахувати регіональну специфіку та мінімізувати ризики фрагментарної відбудови.

На основі узагальнення міжнародного досвіду та врахування специфіки регіонального розвитку України запропоновано модель адаптації інструментів повоєнної відбудови критичної інфраструктури, яка базується на поєднанні просторового, інституційного та функціонального підходів (*рис. 1*). Принципова відмінність запропонованої моделі від існуючих полягає у тому, що відбудова критичної інфраструктури розглядається не як універсальний процес, а як регіонально диференційована система

управлінських рішень, спрямованих на відновлення економічної зв'язності територій, зниження просторових диспропорцій та формування передумов довгострокової економічної стійкості.

Модель передбачає послідовну реалізацію чотирьох взаємопов'язаних блоків: (1) діагностика регіонального контексту; (2) вибір типу регіональної траєкторії відбудови; (3) адаптація міжнародних інструментів з урахуванням локальних умов; (4) оцінювання регіональних ефектів.

Такий підхід дозволяє уникнути фрагментарності інфраструктурних рішень і забезпечує їх узгодження зі стратегічними цілями регіонального розвитку.

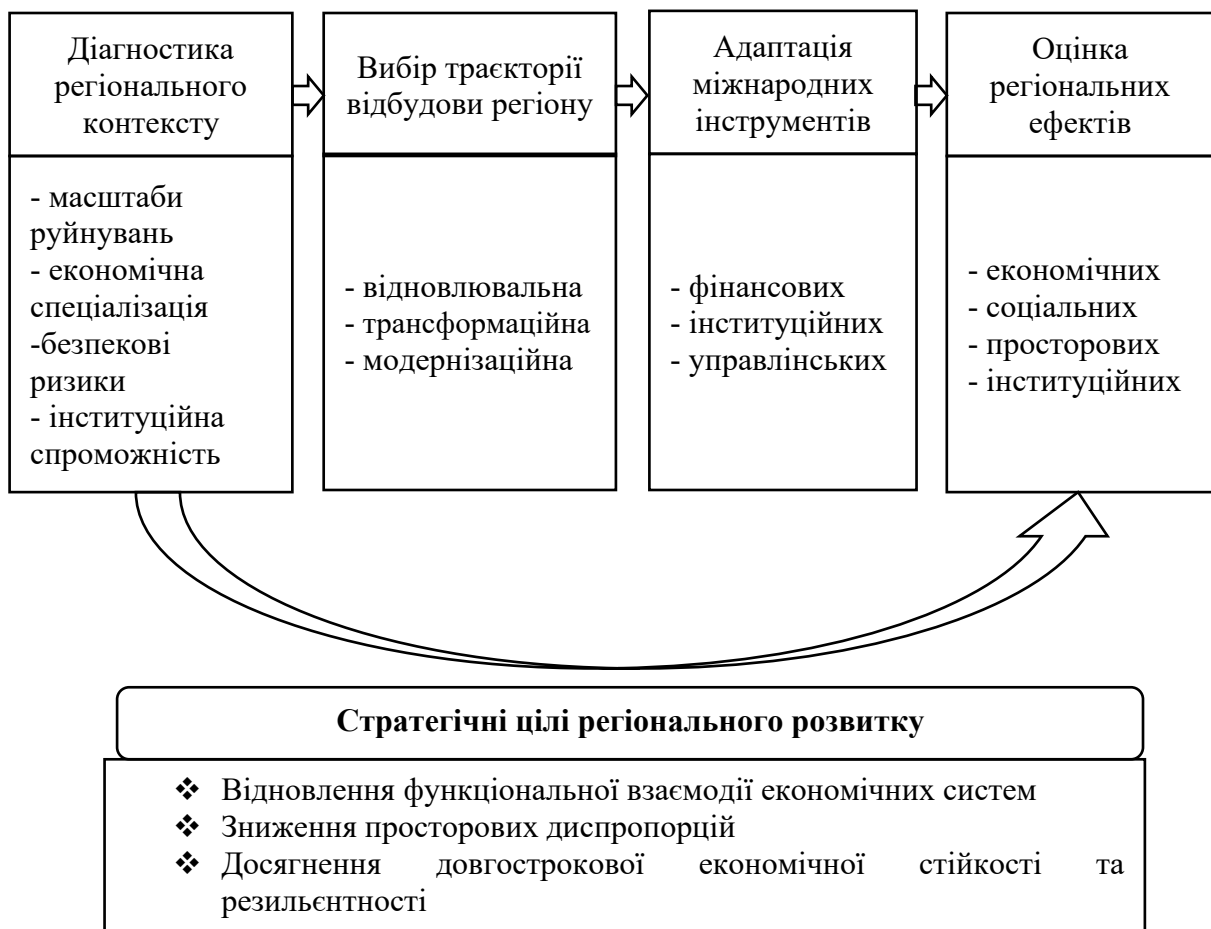

Рис. 1. Модель адаптації міжнародного досвіду повосенної відбудови критичної інфраструктури на регіональному рівні

Джерело: побудовано авторами на основі [15; 18; 21; 22].

З метою практичної реалізації моделі запропоновано матрицю адаптації міжнародного досвіду повоєнної відбудови критичної інфраструктури, яка поєднує тип регіону, пріоритети відбудови та релевантні інструменти (табл. 4).

Запропонована матриця демонструє, що ефективність повоєнної відбудови безпосередньо залежить від узгодженості типу регіону та інструментів інфраструктурної політики. На відміну від універсальних моделей, матриця дозволяє:

- ❖ диференціювати інвестиційні пріоритети;
- ❖ мінімізувати ризики неефективного використання ресурсів;
- ❖ забезпечити мультиплікативний ефект інфраструктурних інвестицій для регіональних економік.

Таблиця 4. Матриця адаптації міжнародних інструментів повоєнної відбудови критичної інфраструктури для регіонів України

Тип регіону	Характеристика	Пріоритетні сектори КІ	Ключові інструменти	Очікувані регіональні ефекти
Регіони глибокої реконструкції	Значні руйнування, висока вразливість	Енергетика, ЖКГ, транспорт	Державні програми, гранти, цільові фонди	Відновлення базової життєдіяльності
Регіони структурної переорієнтації	Зміна економічних функцій	Транспорт, логістика, цифрова інфраструктура	ДПП, проектне управління, інфраструктурні і облігації	Формування нових центрів зростання
Регіони інфраструктурної стабілізації	Обмежені руйнування	Цифрова, енергетична модернізація	Приватні інвестиції, смарт-інфраструктура	Підвищення конкурентоспроможності

Джерело: складено авторами на основі [15; 18; 20-22].

Таким чином, авторська матриця може бути використана як аналітичний інструмент для органів регіонального та локального управління у процесі планування повоєнної відбудови.

Узагальнення кращих світових практик доводить, що повоєнна відбудова критичної інфраструктури є стратегічним чинником регіональної трансформації, а не допоміжним етапом реконструкції. Найвищу

результативність демонструють інтегровані моделі, у межах яких інфраструктурні інвестиції узгоджуються зі стратегіями регіонального розвитку, а інструменти відбудови адаптуються до типу територій. Отримані результати створюють наукову основу для формування практичних рекомендацій щодо використання міжнародного досвіду у процесі повоєнного розвитку регіонів України.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. У результаті проведеного дослідження встановлено, що повоєнна відбудова критичної інфраструктури в сучасних умовах має розглядатися не як сукупність відновлювальних заходів, а як стратегічний інструмент регіональної економічної політики, здатний визначати траєкторії соціально-економічного розвитку територій України у середньо- та довгостроковій перспективі. Міжнародний досвід переконливо свідчить, що стійкі регіональні ефекти досягаються лише за умови інтеграції інфраструктурних рішень у систему стратегічного планування регіонального розвитку та їх узгодження з інституційною спроможністю органів влади різних рівнів.

Обґрунтовано, що уніфіковані підходи до повоєнної відбудови є обмежено ефективними в умовах значної територіальної асиметрії руйнувань, відмінностей у функціональній спеціалізації регіонів і неоднакових безпекових ризиків. Запропонована в статті модель і матриця адаптації міжнародного досвіду доводять доцільність регіонально диференційованого підходу, за якого інструменти відбудови добираються залежно від типу регіону, пріоритетних секторів критичної інфраструктури та очікуваних соціально-економічних ефектів.

На основі узагальнення результатів дослідження сформульовано такі практичні рекомендації для регіональної політики України.

По-перше, у системі державної регіональної політики доцільно закріпити підхід, за яким відбудова критичної інфраструктури розглядається як ключовий компонент стратегій регіонального розвитку, а не як окремий напрям антикризових заходів. Це передбачає інтеграцію інфраструктурних

проектів у регіональні стратегії та плани відновлення з чітким визначенням їхнього внеску у відновлення економічної зв'язності, зайнятості та інвестиційної привабливості територій.

По-друге, доцільним є застосування типологічного підходу до регіонів у процесі планування повоєнної відбудови, що дозволяє диференціювати пріоритети інфраструктурних інвестицій і уникнути фрагментації ресурсів. Для регіонів глибокої реконструкції першочерговими мають бути проекти відновлення базових енергетичних і комунальних мереж; для регіонів структурної переорієнтації – розвиток транспортно-логістичної та цифрової інфраструктури; для регіонів відносної стабільності – модернізація й інноваційне оновлення інфраструктурних систем.

По-третє, з урахуванням міжнародного досвіду доцільно посилити інституційну спроможність регіонального та місцевого рівнів управління у сфері підготовки, відбору та реалізації інфраструктурних проєктів. Це передбачає впровадження проєктного підходу, розвиток механізмів державно-приватного партнерства, а також підвищення координації між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та міжнародними партнерами.

По-четверте, у контексті післявоєнної трансформації економіки України доцільно орієнтувати інфраструктурні інвестиції не лише на відновлення довоєнного стану, а й на структурну модернізацію регіональних економік, зокрема шляхом розвитку децентралізованої енергетики, цифрової інфраструктури та стійких транспортних рішень. Це створює передумови для підвищення конкурентоспроможності регіонів і зниження їхньої вразливості до майбутніх криз.

Перспективним напрямом подальших наукових досліджень є розроблення методичних підходів до кількісного оцінювання регіональних соціально-економічних ефектів інвестицій у відбудову критичної інфраструктури з урахуванням різних типів регіонів і коротко-, середньо- і довгострокових перспектив впливу. Особливої уваги потребує також

дослідження інституційних механізмів багаторівневої координації повоєнної відбудови, зокрема взаємодії регіональної політики України з програмами міжнародної допомоги та відновлення, що дозволить підвищити результативність інфраструктурних проєктів на регіональному рівні.

Література

1. Rebuilding for resilience: post-conflict reconstruction in fragile and conflict-affected regions. Washington, DC.: World Bank Group. 2023. 176 p. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/fragilityconflictviolence> (дата звернення: 03.01.2026).

2. States of fragility 2022. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 2022. 260 p. <https://doi.org/10.1787/9ee73e08-en>.

3. Building resilient infrastructure for sustainable recovery in crisis-affected regions. New York: United Nations Development Programme (UNDP), 2021. 152 p. URL: <https://www.undp.org/publications> (дата звернення: 27.12.2025).

4. Enhancing regional resilience through infrastructure investment. Brussels: European Commission, 2022. 94 p.

5. Eichengreen B. The European economy since 1945: coordinated capitalism and beyond. Princeton: Princeton University Press, 2007. 468 p. URL: <https://press.princeton.edu/books/paperback/9780691138485/the-european-economy-since-1945> (дата звернення: 28.12.2025).

6. Burnham P. Globalization, depoliticization and economic management. *Review of International Political Economy*. 2001. Vol. 8. No. 1. P. 127-154. - <https://doi.org/10.1080/09692290010003436>.

7. Holm H. Marshall Plan and European reconstruction. *Journal of European Economic History*. 1993. Vol. 22. No. 1. P. 7-34.

8. Best M. H. The New Competitive Advantage: The Renewal of American Industry. Oxford: Oxford University Press, 2001. 336 p. URL: <https://global.oup.com/academic/product/the-new-competitive-advantage-9780199243580> (дата звернення: 27.12.2025).

9. Mallett R., Pain A. Post-war recovery and the role of markets: Policy insights from six years of research. *Global Policy*. 2018. Vol. 9. No. 2. P. 264-275. -<https://doi.org/10.1111/1758-5899.12508>.

10. Collier P. *The Bottom Billion: Why the Poorest Countries Are Failing and What Can Be Done About It*. Oxford: Oxford University Press, 2007. 205 p.

11. World Development Report 2011: Conflict, Security, and Development. Washington, DC: World Bank, 2011. 368 p. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2011> (дата звернення: 21.12.2025).

12. *Building Resilience: Post-Conflict Recovery and Development*. New York: United Nations Development Programme (UNDP), 2016. 180 p. URL: <https://www.undp.org/publications/building-resilience-post-conflict-recovery-and-development> (дата звернення: 27.12.2025).

13. *Post-conflict Recovery and Reconstruction*. London: Overseas Development Institute (ODI), 2018. 44 p. URL: <https://odi.org/en/publications/post-conflict-recovery-and-reconstruction/> (дата звернення: 21.12.2025).

14. Небрат В. В. Зарубіжний досвід і національні пріоритети для стратегування повоєнної відбудови України. *Економіка і прогнозування*. 2023. № 2. С. 134-159.

15. Кизим М. О., Хаустова В. Є., Трушкіна Н. В. Фінансове забезпечення розвитку критичної інфраструктури в умовах повоєнної відбудови економіки України. *Бізнес Інформ*. 2023. № 8. С. 263–274. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-8-263-274>

16. Ukraine will need USD 524 billion for recovery and reconstruction over the next 10 years – new RDNA4 assessment released. World Bank, Government of Ukraine, European Commission, United Nations. 2025. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/02/25/ukraine-will-need-usd-524-billion-for-recovery-and-reconstruction-over-the-next-10-years> (дата звернення: 03.01.2026).

17. Strengthening cooperation on public investment and recovery. *Ministry for Development of Communities and Territories of Ukraine, OECD*. 2025. URL: <https://www.oecd.org/en/countries/ukraine.html> (дата звернення: 02.01.2026).

18. Семигуліна І., Ярошенко І., Красноносова О., Козирєва О. Програмно-проектний підхід до публічного управління просторовим розвитком об'єднаних територіальних громад за їх видами. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. Т. 6. № 47. С. 352-364. <https://doi.org/10.55643/fcaptr.6.47.2022.3896>.

19. Rodríguez-Pose A. The revenge of the places that don't matter. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*. 2018. Vol. 11. Iss. 1. P. 189-209. <https://doi.org/10.1093/cjres/rsx024>.

20. Хаустова В. Є., Трушкіна Н. В., Проноза П. В. Ідентифікація елементів критичної інфраструктури: закордонний і вітчизняний досвід. *Бізнес Інформ*. 2025. № 8. С. 47-71. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-8-47-71>.

21. Хаустова В. Є., Трушкіна Н. В. Загрози розвитку критичної інфраструктури: сутність і класифікація. *Проблеми економіки*. 2025. № 3. С. 89-104. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2025-3-89-104>.

22. Хаустова В. Є., Кизим М. О., Решетняк О. І., Трушкіна Н. В. Ідентифікація інфраструктурних загроз у контексті забезпечення резильєнтності якості життя населення: зарубіжний та вітчизняний досвід. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 23. С. 41-53. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.23.41>.

References

1. World Bank Group (2023), *Rebuilding for resilience: post-conflict reconstruction in fragile and conflict-affected regions*, World Bank Group, Washington, DC, USA, Available at: <https://www.worldbank.org/en/topic/fragilityconflictviolence> (Accessed 3 January 2026).

2. OECD (2022), *States of fragility 2022*, OECD Publishing, Paris, France, <https://doi.org/10.1787/9ee73e08-en>.

3. United Nations Development Programme (2021), *Building resilient infrastructure for sustainable recovery in crisis-affected regions*, UNDP, New York, USA, Available at: <https://www.undp.org/publications> (Accessed 27 December 2025).

4. European Commission (2022), *Enhancing regional resilience through infrastructure investment*, European Commission, Brussels, Belgium.

5. Eichengreen, B. (2007), *The European economy since 1945: coordinated capitalism and beyond*, Princeton University Press, Princeton, USA, Available at: <https://press.princeton.edu/books/paperback/9780691138485/the-european-economy-since-1945> (Accessed 28 December 2025).

6. Burnham, P. (2001), “Globalization, depoliticization and economic management”, *Review of International Political Economy*, vol. 8(1), pp. 127-154, <https://doi.org/10.1080/09692290010003436>.

7. Holm, H. (1993), “Marshall Plan and European reconstruction”, *Journal of European Economic History*, vol. 22(1), pp. 7-34.

8. Best, M.H. (2001), *The New Competitive Advantage: The Renewal of American Industry*, Oxford University Press, Oxford, UK, Available at: <https://global.oup.com/academic/product/the-new-competitive-advantage-9780199243580> (Accessed 27 December 2025).

9. Mallett, R. and Pain, A. (2018), “Post-war recovery and the role of markets: Policy insights from six years of research”, *Global Policy*, vol. 9(2), pp. 264-275, <https://doi.org/10.1111/1758-5899.12508>.

10. Collier, P. (2007), *The Bottom Billion: Why the Poorest Countries Are Failing and What Can Be Done About It*, Oxford University Press, Oxford, UK.

11. World Bank (2011), *World Development Report 2011: Conflict, Security, and Development*, World Bank, Washington, DC, USA, Available at: <https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2011> (Accessed 21 December 2025).

12. United Nations Development Programme (2016), *Building Resilience: Post-Conflict Recovery and Development*, UNDP, New York, USA, Available at: <https://www.undp.org/publications/building-resilience-post-conflict-recovery-and-development> (Accessed 27 December 2025).

13. Overseas Development Institute (2018), *Post-conflict Recovery and Reconstruction*, ODI, London, UK, Available at: <https://odi.org/en/publications/post-conflict-recovery-and-reconstruction/> (Accessed 21 December 2025).

14. Nebrat, V.V. (2023), “Foreign experience and national priorities for strategic planning of Ukraine’s post-war recovery”, *Economics and Forecasting*, vol. 2, pp. 134-159.

15. Kyzym, M.O. Khaustova, V.Ye. and Trushkina, N.V. (2023), “Financial support for the development of critical infrastructure in the conditions of post-war recovery of Ukraine’s economy”, *Business Inform*, vol. 8, pp. 263-274, <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-8-263-274>.

16. World Bank, Government of Ukraine, European Commission and United Nations (2025), “Ukraine will need USD 524 billion for recovery and reconstruction over the next 10 years – new RDNA4 assessment released”, Available at: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2025/02/25/ukraine-will-need-usd-524-billion-for-recovery-and-reconstruction-over-the-next-10-years> (Accessed 3 January 2026).

17. OECD and Ministry for Development of Communities and Territories of Ukraine (2025), *Strengthening cooperation on public investment and recovery*, Available at: <https://www.oecd.org/en/countries/ukraine.html> (Accessed 2 January 2026).

18. Semyhulina, I. Yaroshenko, I. Krasnonosova, O. and Kozyrieva, O. (2022), “Program-project approach to public management of spatial development of amalgamated territorial communities by their types”, *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*, vol. 6(47), pp. 352-364, <https://doi.org/10.55643/fcaptp.6.47.2022.3896>.

19. Rodríguez-Pose, A. (2018), “The revenge of the places that don’t matter”, *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, vol. 11(1), pp. 189-209, <https://doi.org/10.1093/cjres/rsx024>.

20. Khaustova, V.Ye., Trushkina, N.V. and Pronoza, P.V. (2025), “Identification of critical infrastructure elements: foreign and domestic experience”, *Business Inform*, vol. 8, pp. 47-71, <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-8-47-71>.

21. Khaustova, V.Ye. and Trushkina, N.V. (2025), “Threats to critical infrastructure development: essence and classification”, *The Problems of Economy*, vol. 3, pp. 89-104, <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2025-3-89-104>.

22. Khaustova, V.Ye. Kyzym, M.O. Reshetniak, O.I. and Trushkina, N.V. (2025), “Identification of infrastructure threats in the context of ensuring resilience of quality of life: foreign and domestic experience”, *Investytsiyi: praktyka ta dosvid*, vol. 23, pp. 41-53, <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.23.41>

Стаття надійшла до редакції 14.01.2026 р.